

ПРИМЉЕНО: 19.3.2015.			
ОРГ. ЈЕД.	БРОЈ	ПРИЛОГ	ВРИЈЕДНОСТ
13/11	539	15	

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Одлуком Научно наставног вијећа Економског факултета Универзитета у Бањој Луци број: 13/3.2503-III-11/14, а на основу члана 31. Правилника о Научно-наставном раду за стицање звања специјалисте, магистра наука и доктора наука, те приједлога Комисије за постдипломски студиј и докторате, Вијеће Факултета на сједници одржаној 17.12.2014. године донијело је Одлуку да се прихвата тема докторске дисертације Мр Огњена Ерића, под називом: **Утицај инвестиција Европске уније на развој Западног Балкана**, и именовало **Комисију за оцјену подобности кандидата и теме докторске дисертације у саставу:**

- Проф. др Горан Поповић, ванредни професор**, Универзитет у Бањој Луци, Економски факултет, ужа научна област: *Међународна економија*, председник;
- Проф. др Гордана Ченић-Јотановић, редовни професор**, Универзитет у Бањој Луци, Економски факултет, ужа научна област: *Међународна економија*, члан;
- Проф. др Гојко Рикаловић, редовни професор**, Универзитет у Београду, Економски факултет, ужа научна област: *Економска политика и развој*, члан.

Комисија је детаљно размотрила биографске податке о кандидату, његове стручне квалификације, досадашњи научно-истраживачки рад, објављене научне и стручне радове, оцијенила је оригиналност, значај и научни допринос истраживања које кандидат намјерава провести. Комисија је на основу Закључка Сената Универзитета у Бањој Луци бр. 02104-3.394-105/15 од 19.02.2015. године, извршила допуну са прегледом досадашњих истраживања. Након разматрања подобности кандидата мр Огњена Ерића и теме под насловом **Утицај инвестиција Европске уније на развој Западног Балкана**, у пуној међусобној сагласности подноси Вијећу овај извјештај.

1. БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ, НАУЧНА И СТРУЧНА ДЈЕЛАТНОСТ КАНДИДАТА

Кандидат Огњен (Радоја) Ерић рођен је 1980. године у Варешу. Основну и Економску школу је завршио са одличним успјехом у Бијељини. Редовни студиј је завршио 21.09.2004. године на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци са просјечном оцјеном 8,00. Школске 2007/2008. године је уписао магистарски студиј, смјер Свјетска трговина и Европска унија. Постдипломске студије је завршио 22.12.2012. године на Економском факултету универзитета у Бањој Луци са просјечном оцјеном 9,38, одбранивши магистарску тезу под називом: **Утицај политике отварања слободних зона на равномјеран развој Европске**

уније.

Од септембра 2005. године до фебруара 2006. године радио је у Клиничном центру Бањалука, финансијски одсјек, одјељење за план и анализу. Од фебруара 2006. године до марта 2007. године радио је у Крајина-Копаник осигурању.

Од марта 2007. године ради у Крајинапетрол а.д., гдје је и данас запослен на позицији руководиоца сектора комерцијалних послова.

Кандидат је објавио четири научна рада (два као коаутор и два као аутор) и једну књигу у коауторству:

Радови

1. Поповић, Г., **Ерић, О.** (2012.) Утицај слободних зона на економски раст земаља Западног Балкана. *Економски видици*, 17, бр. 4, стр. 663-675.
2. **Ерић, О.** (2013.) Економски развој земаља Западног Балкана кроз транзиционе реформе и регионалну сарадњу. *Нови Економист бр.13*, Универзитет у Источном Сарајеву, стр.116-122.
3. **Ерић, О.** (2013). Фактори регионалних неравномјерности у теорији и европској пракси. *Економски видици*, 18(2-3), 287-300.
4. Поповић, Г., **Ерић, О.** (2013.) Утицај слободних зона на равномјеран развој Европске уније. *Економски факултет у Тузли. Зборник радова*, стр. 255-275.

Књиге

1. Popović, G., **Erić, O.** (2014.) *The impact of Free Economic Zones on a Balanced Development of the European Union*. Lambert Academic Publishing. Heinrich-Böcking-Str. 6-8, 66121, Saarbrücken, Germany. (ISBN: 978-3-659-53612-0).

Promo link : <https://www.morebooks.de/store/gb/book/the-impact-of-free-economic-zones-on-a-balanced-development-of-the-eu/isbn/978-3-659-53612-0>

Учешће у научно-истраживачким и стручним пројектима:

1. *Извозна конкурентност Републике Српске - анализе и препоруке*. Носилац израде пројекта је Економски факултет у Бањој Луци, наручилац Влада Републике Српске, Министарство науке и технологије 2012. године.
2. *Утицај слободних зона на раст Републике Српске*. Носилац израде пројекта је Економски факултет у Бањој Луци, наручилац Влада Републике Српске, Министарство науке и технологије 2014. године.
3. *Стратегија развоја Гарантног фонда Републике Српске*. Носилац пројекта је Институт економских наука у Бањој Луци 2014. године.

Кандидат Мр Огњен Ерић својим укупним дјеловањем и понашањем показује врло амбициозан приступ бављењу економском науком, упуштајући се у разматрања сложених економских проблема као што су међународни капитални токови, економски раст и развој. Кроз објављене научне радове у респектабилним часописима, те објавом књиге, потврдио је познавање методологије научног рада и добро познавање области из које пријављује докторску тезу.

Имајући у виду формално образовање кандидата, познавање методологије економске анализе, искуство у научно-истраживачком раду и добро познавање предмета анализе, Комисија је мишљења да је кандидат **Мр Огњен Ерић** подобан за израду докторске дисертације на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци под насловом: **Утицај инвестиција Европске уније на развој Западног Балкана.**

2. ЗНАЧАЈ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Значај истраживања

Земље региона Западног Балкана започеле су процес транзиције касније од других европских земаља, уз више проблема и изазова. Неопходне промјене су се рефлектовале на политички, институционални, економски и социјални амбијент, захтјевајући свјежи капитал док су домаћи извори били ограничени. Започете промјене, постале су веома важне са европским аспирацијама ових земаља. Будуће чланство захтјева додатне трошкове за достизање европских стандарда у свим правцима. Ниво домаће штедње на Балкану је недовољан за финансирање радикалних промјена. Европски фондови су на располагању земљама, али зависе од способности земље да их користи, тако да су средства из екстерних извора неопходна, посебно стране инвестиције као најважнији извор. Улога страних инвестиција у процесу трансформације и придруживања земаља Централне и Источне Европе (СЕЕ) је била круцијална. Ове инвестиције су снажно допринијеле формирању домаћих инвестиција, трансферу технологије, олакшале приступ страним тржиштима, ојачале приватни сектор, допринијеле развоју тржишне економије и елиминисању макроекономских неравнотежа, наслеђених из предходног планског система. Док су токови страних инвестиција били јако издашни према земљама СЕЕ у посљедњој декади, само дио ових токова је био усмерен према Западном Балкану.

Кроз досадашњи истраживачки рад у области Европских интеграција, проучавање домаће и стране литературе, публикавање радова, уочени су бројни проблеми. Овај рад ће се фокусирати на међузависност инвестиција Европске уније и развоја Западног Балкана, са циљем остварења већег прилива инвестиција, као једног од фактора бржег развоја.

Кључни циљ развоја земаља Западног Балкана је дугорочан економски раст. Континуирано инвестирање је предуслов високих стопа економског раста. Извори инвестирања су средства домаће штедње, али и страна улагања. Ниво домаће акумулације није довољан за значајне инвестиције на Балкану, те је неопходно привући капитал из иностранства. Регион Западног Балкана највећи ниво економских односа остварује са Европском унијом, па предмет овог истраживања јесу инвестиције Европске уније и развој Западног Балкана.

Кандидат наводи ужи предмет истраживања, који се огледа се у: детерминисању инвестиционих фактора; анализи обима и структуре инвестиција; проучавању до сада развијених начина за мјерење међузависности страних инвестиција и економског раста; сагледавању у теорији дефинисаних односа између инвестиција и фактора раста; анализи утицаја инвестиција Европске Уније на спољну трговину и бруто домаћи производ земаља Западног Балкана, анализи утицаја кључних фактора развоја земаља Западног Балкана на прилив инвестиција из Европске уније,

проналажење оптималног модела за економски раст региона.

Научну подлогу истраживања чиниће досадашњи научни доприноси у области предметне проблематике овог рада. Превасходно ће се изучавати дјела и научни доприноси аутора који су се бавили проучавањем односа између међународних капиталних токова и економског раста и развоја националних привреда, како са теоријског тако и емпиријског аспекта (Helpman, Bergstrand, Egger, Borensztein, Brainard, Dunning, Kinoshita, Baldwin, Krugman, Lipsey, Mauro, Markusen, Venables и многи други).

Основу за стицање нових научних сазнања у овој области чиниће емпиријско истраживање које ће се провести на репрезентативном узорку земаља (Србија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Македонија и Албанија) како би се извршио избор адекватног модела економског раста региона Западног Балкана. Уз то, предмет истраживања је и компарација међузависности инвестиција Европске уније и фактора економског раста релевантних земаља свијета.

Концептуални дио истраживања бавиће се теоријско методолошким поставкама истраживања. У овом дијелу рада кандидат ће објаснити проблем и предмет истраживања, основне циљеве истраживања, поставиће основну и помоћне хипотезе које ће се доказивати кроз истраживање, те ће објаснити методологију која ће бити кориштена у истраживањима дисертације. Кандидат је у раду поставио сљедеће истраживачко питање:

Да ли постоји, и у којој мјери, међузависност инвестиција Европске уније и развоја Западног Балкана?

Кандидат је истраживање ограничио на анализу утицаја инвестиција Европске уније на развој Западног Балкана. На почетку истраживања анализира општи и теоријски приступ економском расту и страним инвестицијама. Економски раст и развој се анализирају са различитих аспеката у економској теорији, док стране инвестиције са макроекономског аспекта. Такође се дефинишу стране инвестиције и врши њихова подјела према више критерија. У овој цјелини се описује међузависност економског развоја и међународних капиталних токова у економској теорији. Савремени глобални и геополитички аспекти кретања страних инвестиција показују актуелне токове капитала у свијету.

Емпиријском анализом ће утврдити међузависност економског раста и прилива инвестиција у Европској унији. Кандидат ће анализирати динамику економског раста, инфлације, запослености, прилива и одлива страних инвестиција, те спољнотрговинске размјене у Европској унији. Такође ће анализирати и регионални аспект страних инвестиција, како би се утврдили најзначајнији региони прилива и одлива инвестиција Европске уније. Након тога анализираће савремене аспекте утицаја страних инвестиција на раст у Европској унији. Настојаће истражити детерминанте прилива страних инвестиција у земљама средње и источне Европе у предприступном периоду.

Највећи дио емпиријског истраживања кандидат ће посветити анализи међузависности инвестиција Европске уније и фактора раста земаља Западног Балкана. Поћи ће од развоја економских односа Европске уније и Западног Балкана. Прво ће представити савремене аспекте геостратегијског положаја Западног Балкана, а затим историјски осврт на економску сарадњу и међузависност. Такође, извршиће детерминацију Западног Балкана у контексту придруживања Европској унији. Након тога ће анализирати обим и структуру инвестиција из Европске уније. Анализираће

комерцијалне инвестиције и њихову подјелу према намјени, облику и секторској структури инвестирања. Такође, у оквиру анализе инвестиција ће уврстити финансијску подршку Европске уније кроз пројекте и фондове, као помоћ трећим земљама и предприсупну помоћ, те остале видове финансијске подршке Европске уније. У овој цјелини ће анализирати базне индикаторе развоја и транзициони прогрес на Западном Балкану. То су анализа величине тржишта и локације на случају Западног Балкана. Затим ће анализирати спољнотрговинску отвореност, инфраструктуру, степен образованости, зараде, те инвестициону климу. Након тога, приступиће економетријској анализи. Представиће модел као теоријску основу емпиријске примјене економетријске анализе. Кандидат наводи да се практична примјена која сlijеди претходно формализовани модел, заснива на вишеструкој линеарној регресији и корелационој анализи. Циљ је утврђивање узрочно посљедичне везе између зависне и независних варијабли у моделу. На тај начин настојаће утврдити утицај сваког појединачног фактора на прилив инвестиција из Европске уније и то постепеним увођењем варијабли у наведени модел. Испитани модел ће бити основа за оцјену међузависности инвестиција Европске уније и развоја Западног Балкана, али и пројекција очекиваних ефеката у будућности. На основу добијених резултата квантитативне анализе утврдиће могућност њихове примјене, кључне тенденције и екстраполацију резултата. Такође, кандидат наводи да ће идентификовати кључне лимитирајуће факторе који спрјечавају прилив инвестиција из Европске уније, а затим ће представити шансе и перспективе раста инвестиција из Уније.

У посљедњој цјелини истраживања, након тестирања хипотеза, сlijеди дискусија резултата, те закључна разматрања.

2. 2. Преглед досадашњих истраживања

Рани теоријски приступи међународних капиталних токова су објашњавали кретање капитала као арбитражу каматних стопа. Значајнији допринос у објашњењу ове проблематике дала је неокласична теорија. Неокласичари су тумачили међународне капиталне токове као резултат разлика у граничним факторским приносима између земаља. Најзначајнија из ове групе је Heckscher-Ohlin-Samuelson (H-O-S) теорема, која даје објашњења односа међународне трговине и кретања капитала. У H-O-S моделу, трговина факторима производње се обавља индиректно, садржана у робама којима се тргује. У том примјеру међународна трговина и кретање фактора производње су супститути. Тако би било и у ситуацији у којој су мобилни само фактори производње, а нема трговине робама. Дакле, у H-O-S моделу, трговину покреће разлика у расположивим количинама фактора производње између земаља. Каснија истраживања су показала да се укључивањем неких додатних претпоставки у стандардне моделе може постићи комплементаран однос између међународне трговине и кретања фактора производње. Неке од тих претпоставки укључују различите, технологије, преференције међу земљама, порезе на производњу, монополе, економију обима итд.

У складу са наведеним први значајнији допринос савременој економској литератури у разумијевању међународних капиталних токова понудио је Helpman (1984). Уз претпоставку одсуства трговинских баријера, трговина је у овом моделу је одређена разликама у релативној факторској расположивости и релативној величини земље. Даља унапређења овог приступа се проналазе у раду Helpman-а и Krugman-а (1986) гдје се спознаје нове теорије трговине непосредно примјењују на примјеру

мултинационалних компанија. Комбинујући принцип факторских пропорција с диференцијацијом производа и економијом обима, овај модел објашњава страна улагања као облик вертикалног пословног повезивања. Дакле вертикално пословно повезивање је последица разлика у релативним факторским пропорцијама између земаља. За разлику од стандардног приступа факторских пропорција, Lael Brainard претпоставља идентичне факторске пропорције између земаља, што резултује хоризонталним инвестиционим активностима. Претпоставља се постојање економије обима, трговинских баријера и транспортних трошкова, као и монополска конкуренција (Brainard, 1993). Због транспортних и трансакционих трошкова с једне стране и економије обима, с друге стране, избор локације своди се на алтернативу између трошка извоза и трошка покретања производње у иностранству (proximity-concentration trade off). Ако трошак извоза премашује трошак покретања посла у иностранству, тада ће се појавити хоризонталне стране инвестиције. У чистој мултинационалној равнотежи, због високих трошкова трговања и транспорта, и релативно ниског фиксног трошка изградње производних капацитета у иностранству, мултинационална производња ће доминирати и у цијелости замјенити трговину финалним производима, уз изузетак трговине невидљивим управљачким услугама (Brainard, 1997). Маркусенов модел капитала и знања (knowledge-capital model) састоји се од двије земље, два хомогена производа и два производна фактора (квалификовани и неквалификовани рад). Производ интензиван неквалификованим радом настаје уз константне приносе и у условима савршене конкуренције, док се производ интензиван квалификованим радом ствара уз растуће приносе на обим и у условима монополистичке конкуренције. Производ интензиван квалификованим радом користи и управљачке услуге (headquarters services; Markusen и Maskus, 1999). Модел, даље предвиђа постојање транспортних трошкова и сегментирана национална тржишта, као и немобилност производних фактора између земаља (Markusen и Maskus, 2002; Carr, Markusen и Maskus, 1998). Услуге управљања интензивне квалификованим радом, могу се без већих проблема одвојити од производње, трансферисати у дислоцирану производњу и дијелити између различитих производних капацитета (Markusen, 2002). Вертикалне стране инвестиције настају као последица географског раздвајања пословних активности, према фазама пословног процеса. Хоризонталне предвиђају експанзију исте производње између различитих земаља. Објашњење оба типа могуће је укључивању трошкова трговине и разлика у факторској интензивности у исти аналитички модел. Обилежја земље и индустрије имају значајни утицај на активности на тип страних инвестиција. Хоризонталне се појављују кад постоје сличности у величини тржишта и релативној расположивости производних фактора (трошкови производних фактора) између земље поријекла и земље одредишта FDI, те кад постоје високи транспортни трошкови (Markusen и Venables, 1998). Вертикалне се јављају код земаља различитих величина, производним јединицама смјештеним на великом тржишту, што омогућава остварење економије обима, те кад се управљачке услуге пружају из земље релативно обилне квалификованим радом. Bergstrand и Egger (2007) су доказали постојање комплементарности између страних инвестиција и трговине, чак и између идентичних земаља, те су утврдили да трговина, стране инвестиције и продаја иностраних филијала могу расти (агрегатно) с растом БДП-а двије земље.

Емпиријске студије, које укључују транзиционе земље из периода од 1990-их, релативно су оскудне. Углавном су то радови фокусирани на трошковне факторе. Wang и Swain (1995) анализирали су детерминанте долазних инвестиција у Мађарску и Кину (1978-1992) и доказали релевантност величине и потенцијала раста домаћег

тржишта, заједно с типичним трошковним факторима (наднице, трговинске баријере, девизни курс). Ang (2008) је у студији о страним инвестицијама у Малезији закључио да су важни услови пословања на домаћем тржишту, али и фактори који одређују производне трошкове. Ова студија такође показује да су долазне инвестиције у Малезију расле независно од проблема растућег ризика земље и азијске финансијске кризе. Слична анализа страних инвестиција у Чилеу током 1990-их доказала је релевантност БДП-а из претходног периода, као фактора прилива инвестиција из иностранства, имплицирајући да се очекивања економског раста формирају на бази остварене нивоа развоја из претходног периода (Ramirez, 2006). Ова се студија наглашава биланс плаћања и политичку стабилност, као детерминанте прилива инвестиција. Chakrabarti (2001) је анализирао 135 земаља, према подацима од 1994., и утврдио да трошковни фактори снажно детерминишу долазне инвестиције, при чему су се резултати, ипак показали значајно осјетљивима на промјене у стању макроекономске стабилности (инфлација, буџетски дефицит, спољни дуг, итд.). Moosa и Cardak (2006) провели су сличну анализу и доказали релевантност степена развијености, дохотка и трговинске отворености у привлачењу инвестиција. Bellak, Libreht и Riedl (2008) истражили су факторе који утичу на токове инвестиција у земљама средње и источне Европе. На бази гравитационог приступа, ова је студија потврдила релевантност гравитационих варијабли и трошковних фактора као апроксимације трошковне конкурентности земље примаоца инвестиција. Анализа је показала да најснажнији утицај на зависну варијаблу долази од базних гравитационих варијабли, указујући да трошковни фактори нуде простор за владине интервенције. Garibaldi, Mora, Sahay и Zettlemayer (2001) провели су анализу великог узорка транзиционих земаља током 1990-их. Притом су диференцирали greenfield и финансијске инвестиције, и провели двије независне регресије с тим зависним варијаблама. Детаљна спецификација експланаторних варијабли укључује показатеље макроекономске стабилности, индикаторе институционалних реформи, и специфичне структурне варијабле које се реферишу на степен развоја финансијских тржишта. Овај рад наглашава важност макроекономске стабилности, економских реформи, либерализације трговине и модела приватизације као детерминанти greenfield-инвестиција. Carstensen и Toubal (2004) кренули су од претпоставке да се разлике између земаља средње, источне и југоисточне Европе у привлачењу инвестиција не могу објаснити само путем варијабли БДП, трошковних фактора и нивоа образовања, те увели специфичне транзиционе варијабле, које су се показале релевантним у динамичком панел моделу. У анализи која се односи на Хрватску, Deichmann (2013) је анализирао детерминанте долазних инвестиција у другој деценији транзиције (2000-2009). Он је помоћу регресионе једначине гравитационог типа анализирао стране инвестиције у Хрватској. На бази тога је утврдио да агломерационе снаге, односи с ЕУ, историјске везе и билатерални трговински односи детерминишу долазне инвестиције, при чему није успио доказати релевантност типичних гравитационих варијабли. Анализе ефеката економског интегрисања редовно су укључивале дилему о комплементарности или супститубилности страних инвестиција и трговине. Како би ријешила ову дилему, Di Mauro (2000) је креирала модел који је комбиновао гравитационе варијабле растућих приноса на обим, у анализи билатералних токова страних инвестиција између земаља чланица OECD-а. Ова група варијабли укључивала је композитне индексе, као што су сличност у величини БДП-а двије земље, величина економског простора (збир БДП-а двије земље), и индекс разлика релативне расположивости производних фактора. Осим што је потврдила релевантност варијабли које произлазе из нове теорије трговине, Di Mauro (2000) је

показала да девизни курс нема негативног утицаја на токове страних инвестиција (уколико је стабилан), као ни царине. Christie (2003) је користио сличну методологију у анализи долазних инвестиција у земље средње и источне Европе. Резултати су показали да су инвестиције у напредне транзиционе земље биле углавном хоризонталног типа, док узорак страних инвестиција у земљама југоисточне европе није било могуће са сигурношћу утврдити. Даље, рад је потврдио релевантност фактора сличности у величини тржишта, као и релативним разликама у расположивости производних фактора, за објашњења разлика у инвестиционим токовима између земаља. Buch, Kokta и Piazolo (2003) су, укључујући типичну гравитациону једначину у анализу токова страних инвестиција, закључили да није остварено преусмјеравање инвестиција од старих према новим земљама чланицама. У анализи интеграционих ефеката на инвестиције у земљама Централне и Источне Европе, Clausing и Dorobantu (2005) потврдили су позитиван утицај приступања ЕУ, као и релевантност трошковних фактора и др. економских величина (БДП, доходак и трговинска отвореност) на прилив инвестиција. Занимљиву анализу потенцијалног прилива инвестиција понудили су Wortmann и др (2005) који су се примарно фокусирали на одлазне њемачке инвестиције у покушају утврђивања актуелних, у односу на потенцијалне инвестиције из Њемачке у четири земље примаоца из Средње и Источне Европе. Допринос ове анализе је у томе што се узима у обзир не само тржишни потенцијал земаља примаоца, већ и њихових сусједних тржишта. Генерално се може закључити да су реализоване њемачке стране инвестиције у анализираним земљама веће од процијењеног нивоа потенцијалних. Бабић и Стучка (2001) истраживали су детерминанте долазних инвестиција у Хрватску и утврдили да најснажнији утицај на прилив долази од агломерационих учинака и дохотка, те показатељи кредитног рејтинга. Варијабла трговинске отворености није значајна у анализираном моделу, што није изненађујуће с обзиром на недовршени процес либерализације трговине Хрватске у периоду на који се анализа односи (1992-1999). С обзиром да су земље Западног Балкана биле јако мало анализирани са овог аспекта, овај рад представља значајан допринос економској науци.

2. 3. Циљеви истраживања

Након прецизно дефинисаног проблема и предмета истраживања, кандидат је поставио научне и друштвене циљеве истраживања.

Научни циљеви истраживања дефинисани су кроз четири категорије, и то: научно описивање, класификацију, објашњење и предвиђање.

1. *Описивање*; Описује се значај инвестиција Европске уније, те приказују основне научне методе у циљу оцјене међузависности са развојем Западног Балкана. Кроз критичку анализу сагледавају се најпознатије методе за мјерење међузависности инвестиција и економског раста. Описаће се у теорији дефинисани односи између инвестиција и националног раста и развоја, те фактора који доводе до таквих показатеља.
2. *Класификација*; Класификоваће се фактори прилива инвестиција према степену њиховог утицаја на успјешност Западног Балкана.
3. *Објашњење*; Објасниће се, да ли активан приступ приливу инвестиција из Европске уније рефлектује развој Западног Балкана. Другим ријечима, утврдиће се узрочно-последична веза и интензитет међузависности између раста региона Западног Балкана и инвестиција из ЕУ. На основу сагледавања нивоа и начина

примјене вишеструке линеарне регресионе анализе, образложиће се потреба креирања новог модела раста који би превасходно био у функцији развоја региона Западног Балкана.

4. *Предвиђање*; На основу стечених теоријских и емпиријских спознаја креираће се нови концептуални модел који би био примјењив у реалним околностима, односно друштвено-економским условима функционисања земаља Западног Балкана. Основне елементе предложеног модела чиниће оне варијабле за које се утврди да имају највећи значај у пракси и најинтензивнију међузависност. Такође, пружиће се конкретне препоруке и смјернице за ефикасно управљање развојем у земљама Западног Балкана.

Научни циљ овог рада јесте оцјена међузависности инвестиција Европске уније и фактора развоја региона Западног Балкана. Дакле, научни циљ истраживања је идентификација и класификација појединих приступа међузависности инвестиција Европске уније и развоја Западног Балкана.

Прагматични циљ истраживања јесте утврђивање међузависности инвестиција Европске уније и развоја региона Западног Балкана. Инвестиције могу позитивно утицати на економски развој, а за то је неопходна подршка институција у смислу обезбјеђивања одговарајуће инфраструктуре и законодавне подршке.

2. 4. Хипотезе истраживања

На основу проблема, предмета и циљева истраживања овог рада, те резултата претходних сличних истраживања, кандидат је поставио основну и помоћне хипотезе.

Главна хипотеза

X0: Повећање прилива инвестиција из Европске уније убрзава развој региона Западног Балкана.

Помоћне хипотезе

X1: Прилив инвестиција из Европске уније се смањује са повећањем *цијене рада*.

X2: *Величина тржишта земље примаоца*, тј. већи бруто домаћи производ и број становника доприносе расту инвестиција из Европске уније.

X3: *Трговинска отвореност* повећава прилив инвестиција из Европске уније.

X4: Резидуални фактори: *инфраструктура, образовање и инвестициона клима* су директно пропорционални са приливом инвестиција из Европске уније, а *удаљеност земље од Уније* обрнуто пропорционална са европским инвестицијама.

2. 5. Материјал и методе рада

Методе и инструменти истраживања које се планирају користити омогућиће увид у посматрану проблематику и пружити одговор на истраживачко питање. За доказивање постављене хипотезе поред историјске методе, основни метод истраживања је апстракција. Овом методом се искључује све што је небитно, тј. анализа се фокусира на искључиво на проблем развоја региона Западног Балкана. Апстракцијом се долази до модела који одражава тенденцију развоја посматране појаве. На дефинисани модел примјењује се анализа чији је основни задатак да

успостави законитости између варијабли од којих је модел сачињен. Економска анализа је приступ који почиње са скупом претпоставки и тада логички изводи одређена предвиђања о економском понашању људи, предузећа или привреде. Овим поступком се врши анализа међусобног односа појединих економских категорија и потом изводе закони, те формирају комплекснији ставови о функционисању економских процеса. Метод индукције полази од дефинисања фактора раста региона, њиховог квантитативног мјерења, дефинисања варијабли које узрокују раст и развој, одређују мјере и политике којима се рјешава постављени научни проблем. У овом истраживању ће се, на основу спроведеног емпиријског истраживања уз помоћ статистичких метода (дескриптивна анализа, коефицијент коваријансе, вишеструка линеарна регресија и др.) и техника доћи до општег закључка о узрочно-последичној вези инвестиција Уније, са једне стране и развоја региона Западног Балкана са друге стране. Након што се дефинише актуелно стање, симулационом анализом утврдиће се да ли веће европске инвестиције резултују бржим развојем региона Западног Балкана.

У оквиру теме извршиће се прикупљање, анализа и обрада одговарајућих података. Прикупљање података укључиће анализу релевантне литературе о утицају појединих фактора раста, сагледавање различитих теорија у овој области, преглед научних и стручних истраживања, тематских чланака и пословних публикација. На овај начин стећи ће се шири увид у посматрану појаву и утврдити научне правилности између анализе фактора раста и зависне варијабле.

У сврху постизања циљева истраживања тестирања постављене хипотезе приступиће се прикупљању података из секундарних извора, углавном, путем циљаних претрага интернетских страница укључених у истраживања рада. Емпиријско истраживање ће се извршити на нивоу региона Западног Балкана на узорку Србије, Хрватске и Босне и Херцеговине, Црне Горе, Македоније и Албаније. Основни истраживачки инструмент који ће се користити за прикупљање информација о факторима регионалног раста у посматраним просторним јединицама јесу доступни подаци јавних извора, као што су ДЗС-Хрватска, ФИНА-Хрватска, Агенција за статистику БиХ, Федерације БиХ и Републике Српске, агенције за рад и запошљавање у Босни и Херцеговини, Републички завод за статистику Србије, Централне Банке земаља ЗБ, извјештаји Eurostat-a, The World Development Indicators, EBRD Transition Report, UNESCO-a, Moody's-a, Transparency -a и многи други.

У емпиријском дијелу истраживања за обраду прикупљених података користиће се статистичке технике. За сагледавање узрочно-последичне зависности и интезитета повезаности између зависне и независне варијабле примјениће се економетријски модел вишеструке линеарне регресије (модел регресије са панел подацима), коефицијент детерминације, коваријанса, Durbin-Watson тест и др.

Истраживање ће обухватити земље Западног Балкана. Изабрани узорак је посебно занимљив за анализу јер садржи транзиционе земље и чланицу ЕУ. Дакле, дио узорка је земља чланица ЕУ, док је дио у процесу испуњавања захтјева ЕУ у процесу пристепања. Узорак чине: Хрватска, Србија, Босна и Херцеговина, Македонија, Црна Гора, Албанија.

2. 6. Научни допринос

На основу постављених научних циљева и методологије истраживања очекује се

одређени научни и прагматични допринос, како одведеног емпиријског истраживања, тако и од докторске дисертације у цјелини.

Постоје бројна истраживања и радови који се баве проучавањем природе и интезитета везе између страних инвестиција и привредног развоја. Међутим, прегледом литературе установљена је оригиналност предложеног модела истраживања, која се огледа у сљедећем: избор фактора прилива инвестиција из Уније који ће бити предмет посматрања, начин на који се дефинише узрочно посљедичан однос са зависном варијаблом у пракси и избор показатеља на основу којих ће се оцијенити могућност за ефикаснији и већи прилив инвестиција из ЕУ у регион Западног Балкана.

Дефинисане хипотезе и модел истраживања јасно указују да ће се њиховим тестирањем стећи нова сазнања о међузависности инвестиција ЕУ и фактора развоја на узорку региона Западног Балкана.

У том смислу, допринос рада ће се огледати у дефинисању једначина којима ће се покушати описати међузависност економског развоја и долазних инвестиција из ЕУ. Очекивања су да ће се резултати добити примјеном основног гравитационог модела, који је за потребе овог истраживања проширен постепеним увођењем додатних варијабли. Прилагођени модел се први пут примјењује на дефинисани узорак земаља Западног Балкана што додатно доприноси оригиналности истраживања. Смисао цијеле анализе јесте оцјена модела да би се утврдила међузависност инвестиција ЕУ и развоја ЗБ са циљем вишег нивоа развоја региона.

Кроз резултате истраживања и дискусију изнеће се нове чињенице и емпиријска сазнања о међусобном утицају варијабли у дефинисаном моделу. На овај начин, резултати истраживања и рад који ће произаћи из њих пружиће допринос академској заједници и створити полазну основу за даља истраживања у овој области, те отворити нова подручја истраживања.

И на крају, очекује се да ће стечене емпиријске спознаје послужити као релевантна основа за дефинисање и развој новог концептуалног модела раста Западног Балкана, истовремено уважавајући све специфичности овог региона.

Утицај инвестиција Европске уније на развој Западног Балкана представља изузетно актуелну тему, која има снажно теоријско упориште, али је, што је данас веома важно, значајна и са аспекта практичне примјене и апликације на реалну економију. Додатна димензија ове дисертације јесте период кризе у коме се налази свјетска економија.

3. ОЦЈЕНА И ПРИЈЕДЛОГ

На основу увида у документацију и податке које је кандидат Мр Огњен Ерић поднио Економском факултету Универзитета у Бањој Луци приликом пријаве теме докторске дисертације под насловом **Утицај инвестиција Европске уније на развој Западног Балкана**, Комисија је јединствена у оцјени да кандидат испуњава потребне услове за израду докторске дисертације и да је предложена тема прихватљива да се истражује као докторска дисертација.

Позитивну оцјену о подобности кандидата Комисија доноси на основу слиједећих чињеница:

- кандидат Мр Огњен Ерић има звање магистра економских наука из научне

области у којој пријављује тему докторске дисертације;

- кандидат има објављене научне и стручне радове који, по оцјени рецензената, потврђују способност и квалификованост кандидата за коришћење научне методологије у истраживањима економских појава;
- кандидат је добар познавалац области у којој пријављује докторску дисертацију, тако да је Комисија мишљења да је, уз остале наведене предности, дорастао једној овако изазовној теми;
- кандидат има значајно истраживачко искуство;
- кандидат се одликује карактерним и професионалним квалитетима потребним за бављење научним радом.

Позитивну оцјену о прихватљивости предложене теме докторске дисертације под насловом **Утицај инвестиција Европске уније на развој Западног Балкана** Комисија је донијела уважавајући слиједеће чињенице:

- кандидат, нити било које друго лице, до сада није предлагало или радило докторску дисертацију под наведеним насловом на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци, а према информацијама доступним комисији, ни на другим факултетима у БиХ и окружењу;
- тема дисертације представља прво истраживање ове врсте на примјеру земаља Западног Балкана, тако да се први пут на систематичан начин сагледа утицај инвестиција Европске уније на развој дијела европског простора који представља Западни Балкан.
- методологија оцјене утицаја инвестиција Европске уније на развој Западног Балкана је недовољно развијена, тако да ће и ово истраживање, које верификује наведени проблем, представљати прилику да се научни допринос усавршавању наведене методологије, којом ће се обезбједити ефикаснија оцјена утицаја прилива инвестиција из Европске уније, што ће представљати видљив научни допринос;
- сваки научни допринос на основу кога би се оцјенила могућност ефикаснијег и већег прилива инвестиција из Европске Уније био би од велике користи. Ова дисертација управо трага за тим рјешењем, што јој даје карактер врло актуелног и врло корисног истраживања.

На основу претходне позитивне оцјене подобности кандидата Мр Огњена Ерића и његовог приједлога теме докторске дисертације,

Комисија предлаже

Наставно-научном вијећу Економског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци да прихвати овај Извјештај и одобри Мр Огњену Ерићу израду докторске дисертације под насловом "Утицај инвестиција Европске уније на развој Западног Балкана".

У Бањој Луци, 13.03.2015. године.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Горан Поповић,
ванредни професор, Универзитет у
Бањој Луци, Економски факултет,
ужа научна област *Међународна економија*, председник;

2. Проф. др Гордана Ченић-Јотановић,
редовни професор, Универзитет у
Бањој Луци, Економски факултет,
ужа научна област *Међународна економија*, члан;

3. Проф. др Гојко Рикаловић,
редовни професор, Универзитет у Београду,
Економски факултет, ужа научна област
Економска политика и развој, члан.